Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi • Marmara University Journal of Political Science • Cilt 6, Sayı 2, Eylül 2018, ISSN 2147-6934, ss. 217-230 • DOI: 10.14782/ipsus.460139

Foucault'nun Yöntemi: Hakikatin Söylemsel İnşasının Arkeolojisi ve Soykütüğü

Foucault's Method: The Archeology and Genealogy of Discursive Construction of Truth

Ahmet Kemal BAYRAM*

Öz

Bu yazının amacı hem bir yöntem hem de bir strateji olarak Foucault'nun başvurduğu arkeolojik yöntem ve soykütük yaklaşımını irdelemektir. Çalışma alanını genelde 16. yüzyıldan günümüze değin Batı düşüncesinde egemen olan söylem uygulamalarını arkeolojik olarak çözümlemek olarak belirleyen Foucault, bilgi-iktidar ilişkileri olgusunu modern toplum ve söylemin özü olarak resmetmiştir. Arkeolojik (kazı bilimi) yöntem aracılığıyla araştırmacı, bir kültürün işleyişine dair egemen söylemin köklerine inebilir ve böylece anlama mümkün olur. Bu çerçevede arkeoloji, Foucault'nun çalışmalarında bir pratik ya da "arşiv" bilimidir. Arkeolojiyi bir araştırma alanı olarak tanımlayan Foucault, sadece anlamı ya da hakikati incelemekle kalmaz, aynı zamanda söylemlerin olumlu bir nitelik edinmesini, bu söylemlerin tarihsel *a priori* ya da imkân durumlarını, varoluşlarını ve dönüşümlerini de inceler. Arkeoloji, koşulların ya da kuralların betimlemesiyle, "şeylerin görünmeyecek kadar yüzeyinde olan görünmezleri görünür kılmaya" uğraşır. Soykütük, şimdinin tarihi anlamında ise kendimizi özne/uyruk olarak nasıl kurduğumuzu ve tanıdığımızı, kabul ettiğimizi soruşturur.

Anahtar Kelimeler: Foucault**,** Arkeoloji, Soykütük, Post-yapısalcılık, Bilgi-iktidar

Abstract

The purpose of this paper is to examine archeological method and genealogical approach that Foucault refers to as both a method and a strategy. Portraying power-knowledge relations as the essence of modern society and discourse, Foucault extensively studied dominant discourses in Western thought since 16th century through archeological method. By means of archeological method, the researcher could delve into the roots of dominant discourse functioned within culture. Archeology, in this framework, is a practice or "archive" science in Foucault's work. Taking archeology as a field of research, Foucault not only examines meaning or reality, but also examines the historical a priori or possibilities,

* Prof.Dr. Ahmet Kemal Bayram, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, akemal@marmara.edu.tr

Makale Gönderim Tarihi: 05.03.2018
Yayına Kabul Tarihi: 04.07.2018

existence and transformations of discourses as they acquire a positive character. Archeology, through the description of conditions or rules, tries to "make visible invisible that things are not visible in the surface". The genealogy, in the sense of history of present, investigates how we have constituted, recognized and accepted ourselves as subjects.

Keywords: Foucault, Archeology, Genealogy, Post-structuralism, Power-knowledge

1970'li yıllar, sosyal ve beşerî bilimler alanına ilişkin yerleşik anlayışların ciddi eleştirilere tabi tutulmasına tanık olmuştur. Özellikle pozitivizm ve sosyal bilimlerdeki davranışsalcı, yapısalcı yaklaşımlara yönelik yöntem merkezli eleştiriler post-yapısalcılık, genel eleştiri atmosferi de post-modernizm olarak adlandırılmıştır. Böyle bir ortamda, – Foucault'nun da öncülerinden biri olarak kabul edildiği – post-yapısalcı kuram büyük ölçüde Nietzsche'den etkilenmiştir. Nietzsche'nin iktidar iradesine (istencine) ve değer yaratıcılığına yaptığı vurgu, sistematikliği reddetmesi, kendine yetme ideali, mücadeleyi ön plana çıkarması ve siyasal ve toplumsal eşitliğe inanmaması post-yapısalcılığı etkileyen fikirleridir. Bu anlamda Foucault, Derrida, Lyotard ve Deleuze gibi düşünürler (*yeni filozoflar*), Nietzscheci bir tavırla, post-yapısalcı yaklaşımı oluşturmuşlardır. Foucault'nun tarihselciliğe ve hümanizme yönelik eleştirel tutumunun da kaynağı Nietzsche'dir.

"*19. yüzyılımızın farkını ortaya koyan özellik, bilimin zaferi değil, bilimsel yöntemin, bilim üzerindeki zaferidir.*" ya da "*Auguste Comte tarafından gündeme getirilen bilimsel yöntem tarihi, aslında bir felsefedir.*" aforizmalarıyla, nesnelliği tesis edecek yöntem iddiasına ve arayışına şiddetle saldıran Nietzsche'den (1967: 261) türetilen post-yapısalcılığın özellikleri şöyle özetlenebilir: Post-yapısalcılık her türlü sisteme kuşku ve antipatiyle yaklaşır. Tarihi bir ilerleme olarak gören Hegelci görüşü reddederken, toplumda geçerli olan fikir ya da inançlar doğrultusunda gittikçe artan baskı ve bu baskıyı sürekli evetleyerek pekiştiren tavırlara eleştirel yaklaşır. Sürekli yerelliğe ve özgüllüğe vurgu yapan bu tutum bireyi, *büyük anlatılarla* beslenmeyen siyaset dışı bir alana sokar. 1960'larda dilin yapısının incelenmesinden doğan post-yapısalcı eğilim, daha sonra kendi içinde tutarlılık barındırsa da her türden inanç sistemini reddeder. Bunun yanı sıra toplumun yapılarını bir bütün olarak çözümlemeye ve etkilemeye çalışan tüm yapısalcı siyasal kuram ve örgütlenme biçimlerine köklü, zaman zaman da sinik eleştiriler getirir. Ayrıca bu tutum, yapısalcılığın aksine, her türden bütüncül ve sistematik düşünceye kuşku ile yaklaşır (Sarup, 1995: 130-131). Özellikle Marksizm, sınıf yapısına dayalı anlatısı ve siyasal söylemi nedeniyle bu akım içinde yoğun eleştirilere tabi tutulmuştur.

Post-yapısalcı olarak nitelenen Foucault (1994: 34) içinde yaşadığı ve daha sonra şiddetle eleştirdiği ortamı şöyle betimlemektedir:

> "Batı toplumunda, Avrupa'da, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra "özne" merkezi bir konum almış ve özne felsefesine ilişkin yoğun çalışmalar başlamıştır. Bu yöndeki çalışmalar iki ana gruba ayrıldı: Bu çalışmalardan birincisi, sembol sistemlerinin analizi

> olan göstergebilim (semiology), nesnel bilginin teorisi (mantıksal pozitivizm) niteliğinde idi. Bir diğeri ise yapısalcılık adı altındaki dilbilim, psikanaliz ve antropoloji okuludur."

Ancak Foucault, bunlardan hiçbirini tercih etmeyerek, özne felsefesi yerine, eleştirel bir tavırla, Nietzsche'nin değerlerle ilgili önerdiği bir tarzda, modern öznenin soykütüğünü yazmayı denemiş ve soykütüklerin ortaya koyduğu boşluklar ve fırsatlar marifetiyle, bu soykütükleri birer strateji olarak işlevselleştirip, bireyin kendini yaratma imkânlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yazının amacı hem bir yöntem hem de bir strateji olarak Foucault'nun başvurduğu arkeolojik yöntem ve soykütük yaklaşımını irdelemektir.

Foucault, çalışma alanını genelde 16. yüzyıldan günümüze Batı düşüncesinde egemen olan söylem uygulamalarını arkeolojik olarak (unutulmuş, ihmal edilmiş olguların izlerini takip ederek) çözümlemek şeklinde belirlemiştir. Foucault, bir anlamda bilgi-iktidar ilişkileri olgusunu modern toplum ve söylemin özü olarak resmederken araştırmacının da arkeolojik bir yöntemi benimsemesi gerektiğini belirtir. Bu yöntemde araştırmacı ilgilendiği toplumun, özünü, kimliğini, karakterini, dayandığı değişken iktidar ilişkilerini (McCarthy, 1987:103) ortaya çıkarmak için o toplumun tarih, kültür ve ruhunu derinlemesine kazmalıdır (Slattery, 2007: 480). Bu yöntem aracılığıyla araştırmacı, bir kültürün işleyişine dair egemen söylemin köklerine inebilir ve böylece anlama mümkün olur.)Daha çok verili bir çağdaki hâkim ve genel geçerliliği olan *Weltanshaung* (dünya görüşü) ile ilgilenen Foucault için tarih süreksiz ve kesintilidir (Harvey, 1988:19). Foucault'nun amaçladığı arkeoloji), akıl sürecinin geriye dönük tarihini, dünya görüşünü irdeleyerek, akıldışı olanın sistematik bir şekilde nasıl göz ardı edildiğini ve akıl dışı olan üzerinde akli bir yetke oluşturularak kapatma ve hastaneye yatırmanın nasıl ortaya çıktığını gösterme amacındadır.

Bu bağlamda Foucault çalışmalarına genellikle, beşerî bilimlerin belirli yöntemler çerçevesinde işlenmeye ve modernist biçimlere dayanmaya başladığı 18. yüzyılı merkez olarak alır. Bu yeni yöntem ve modernist biçimler insanı, bilginin hem öznesi hem de nesnesi olarak tanımlamışlar ve farklı bir biçimde algılamaya başlamışlardı. Foucault'nun temel ilgi alanı, bu tavrın dışladığı *delilik, rastlantı, kesiklilik* veya *sapkınlık* gibi konular olmuştur. Özellikle bilgi ve iktidarın beraberce nesneleştirdiği özne/uyrukları barındıran kurumlardan, tımarhaneler ve hapishaneler Foucault'nun özel inceleme alanını oluşturmuştur. Foucault, ayrıca, 17. yüzyılın başından itibaren akliliğimizi (rasyonalite) kuran olayları araştırmaya çalışmıştır. Foucault'ya göre bu kurucu olaylar sadece Hobbes, Descartes veya Kant gibi düşünürlerin bireyselci düşünceleri ile oluşmamış, fakat zihinsel işlemler ile sıkıca dokunmuş ve biçimlendirilmiş bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistemler bir *episteme* doğurmuş ve belli bir dönemdeki belli bir kültürün tüm alanlarına kendini oturtan bir kod veya düzen olarak ortaya çıkmıştır (Bozkurt, 1988: 39).

Foucault bu kodları çözme adına, çalışmalarını üç alan üzerinde odaklamıştır: (i) Hıristiyanlık ve Stoacıların Kıta bireyciliği, (ii) Ekonomik liberalizmin farklılaşması ve (iii) Gerçeklik kategorisinin tarihi. Bunlardan birincisi toplumsal yönetim alanında ihmal edilen konuların küçük ölçekli olarak tarihsel araştırılması, ikincisi sapkınlığın toplumsal denetimine başkaldırısı

ve sonuncusu da söylem çözümlemeleridir (Minson, 1988: 10). Bu alanlarda, 1960'ların başından 1980'lere kadar Foucault düşüncesinde yer alan ana kategoriler ise şöyle sıralanabilir: (i) Bir araya toplanmış sözde sosyal bilgi gelenekleri anlamındaki *episteme* ile beraber tarihsel kesintililiği ifade eden epistemik kırılma. (ii) *Bilginin arkeolojisi* diye adlandırılan ve bu türden epistemik sistemleri inceleyen yöntem. (iii) Düzenli bir sosyal düşünce gövdesi anlamındaki *söylem* ya da söylemsel oluşum. (iv) Foucault'nun çözümlemelerinde episteme kavramı yerine kullanılan ve epistemenin aksine söylemsel öğelerle beraber söylemsel olmayan öğeleri de kapsayan, *soykütük* yöntemiyle bağlantılı *dispositif* (tertibat, mekanizma) kavramı. (v) Kilisedeki itiraflarda, hapishanede uygulanan rejimlerde ve akıl hastalıklarıyla ilgili tedavi sistemlerinde yer alan uysallaştırılmış bedenler üzerinde işletilen tipik modern iktidar biçimi olan *biyo-iktidar* (öldürerek değil, normalleştirip, yaşatarak dirilerin yönetilmesi). (vi) İktidarın *hakikat üretimiyle* ilişkisi, – *parrhesia* – hakikatin dile getirilmesi (Lock, 2009:382). Aslında Foucault'yu özellikle ilgilendiren mesele, modern öznenin/uyruğun ortaya çıktığı tarihsel koşulları incelemektir. Ki bu modern özne, aynı zamanda Kantçı özgürlük ve özerklik ifadesi olmanın yanında, sosyal, beşerî ve davranış bilimlerinin inceleme nesnesidir.

İlk bakışta, *College de France*'daki kürsüsü de dikkate alındığında Foucault'nun, bir tür düşünceler tarihiyle ilgilendiği sanılabilir. Aslında Foucault çalışmalarının böyle basit bir şekilde nitelendirilmesini reddetmiştir; hatta *Bilginin Arkeolojisi* (1969) adlı eseri, 'düşünceler tarihi' diye adlandırılan disipline karşı yazılmıştı. Foucault bu disiplini, yapay olarak birleştirilmiş inceleme nesnesi üretmek için geçmişi yeniden yazmaya çabalayan bir toplama projesi olarak görüyordu. Aynı kitapta Foucault, kendine ait daha önceki eserlerin belli başlı yönlerini de, örneğin, *Deliliğin Tarihi* (1961) adlı eserindeki 'genel bir tarih öznesinin' varlığına ilişkin varsayımı eleştirmiştir. Foucault, *Kelimeler ve Şeyler* (1966) adlı eserinde insanoğlunun, – 'insanın' – modern bir icat olduğunu ve dahası bu kılıktaki insanın ortadan kalkacağı iddiasını dile getirmiştir (Lock, 2009: 382). Böylesi bir iddia dairesinde Foucault'nun yapısalcı çözümlemeler yaptığı, çünkü çağdaş anlamda bu türden bir *insan* fikrini 19. yüzyıldaki bilgi yapılarının ürünü olarak ele aldığı eleştirisi yapılmıştır. Ancak Foucault, daha *Bilginin Arkeolojisi* adlı eserini yazarken, önceki metinlerinde yer alan yapısalcı eğilimlere karşı durmaya başlamıştı.

Bilginin Kazıbilimi adlı kitabında Foucault, bu çalışmanın bilim tarihine ilişkin bir sorgulama değil, aynı zamanda ahlaki yönelimi de irdelediğini belirtir. Bu anlamda Foucault'nun *Hapishanenin Doğuşu* ile *Cinselliğin Tarihi* kitapları ahlaki amaçlara hizmet eden teknik ve bilimsel araçları araştırır. Soykütük araştırmaları ortaya çıkan yeni ahlaki gelişmeleri, yeni iktidar ilişkileri oluşturulması açısından ele alır. Bu ilişkilerin çözümlenmesinde bilgi, siyasal yönetim ve ahlak ilişkileri beraber incelenir (Minson, 1988:40). Foucault (1972:180) bilginin arkeolojisini yapmadaki amacını bilimin özgül yapısını betimlemek değil, aynı zamanda bilginin farklı söylem alanlarını da resmetmek olarak ifade etmektedir. Foucault)kendisi hiçbir şema sunmamakla birlikte herhangi bir şemayı da geçerli görmemesinin nedenini şöyle açıklar: "*Benim asıl temam toplum değil, doğru-yanlışın biçimlenmesi, etkileri ve alanları ile söylem ilişkilerini çözümlemektir.*" (1987:104).

Bu çerçevede arkeoloji, Foucault'nun)çalışmalarında bir pratik ya da 'arşiv bilimidir (1972: 3). Foucault'ya göre arkeoloji, tam anlamıyla bir bilim dalı değil, bir 'araştırma alanı'dır. Arkeolojik araştırma sadece anlamı ya da hakikati incelemekle kalmaz, aynı zamanda söylemlerin olumlu bir nitelik edinmesini, bu söylemlerin tarihsel *a priori* ya da imkân durumlarını, varoluşlarını ve dönüşümlerini de inceler (Deacon, 2003, s. 67). Arkeoloji, soykütüksel çözümlemelerle beraber eleştireldir ve yaygın iddiaları tersine çevirerek, bireylerin uyruklaştırılması, bilginin iç edilip sınırlandırılması, dışlanması ve üretilmesi sürecindeki iktidar ilişkilerinin sonuçlarını, etkilerini kavramayı mümkün kılar. Arkeoloji, koşulların ya da kuralların betimlemesiyle, "şeylerin görünmeyecek kadar yüzeyinde olan görünmezleri görünür kılmaya" uğraşır. Soykütük ise, şimdinin tarihi anlamında, kendimizi özne/uyruk olarak nasıl kurduğumuz ve tanıdığımızı, kabul ettiğimizi soruşturur.

Geleneksel tarihin, birtakım yanlış varsayımlar etrafında biçimlendiğini iddia eden Foucault'ya göre bu varsayımlar; belirli dönemdeki bir uygarlığın türdeş ilişkiler kurabildiği, nedensellik ilişkilerinin varlığı, tümel ve kesintisiz bir süreç olduğunu varsayar. Foucault tesadüf, kesinti ve maddiliğin tarihe dâhil edilmesi gereken üç temel öğe olduğunu söyleyerek, geleneksel tarih yazımı geleneklerine meydan okumuştur. Ona göre sadece savaşların, kralların veya kurumların tarihi değil, duygunun, düşüncenin ve bedenin tarihi de yapılabilirdi. Foucault'ya göre (1970) '*…bir halkın tükettiği protein miktarındaki ani artış, …bir anayasa değişikliği ya da monarşiden cumhuriyete geçişten çok daha önemli, ciddi bir olaydır*'. Bizim mevcut durumumuzun kaçınılmaz olarak böyle olduğunu savunan geleneksel tarih anlayışının tersine Foucault, bugün yaşadığımız tahammül edilemez olguların tarihsel arka planlarında keyfilik ve rastlantının yattığını belirtir. Örneğin delilik 1800'lü yıllara kadar ahlaki bir sapkınlık olarak algılanıp işkenceye maruz bırakılırken günümüzde deliliğin psikiyatrinin bir nesnesi halini alması bilimsel nesnelliğin zaferi değil, 19. ve 20. yüzyıllardaki bilimsel ve normalleştirici ahlaki söylemin ürünüdür (Gutting, 1994, s.11).

Bu çerçevede Foucault, genel bir tarih anlayışının belirmesiyle bütünlükçü tarihin ortadan kaybolmaya başladığını belirtir ve kesintililiğe, dağınıklığa ve farklılığa vurgu yapar. Çünkü bütüncül bir yaklaşım tüm olguları tek bir merkeze yöneltir (bir yasa, anlam, ruh-Geist, dünya görüşü, tek biçim...). Genel tarih ise dağınık bir alana yayılır veya yayılmalıdır. Çünkü iktidar ilişkileri çok çeşitli alanlara, mikro fizik biçiminde yayılmıştır (Larrain, 1995, s.129). Foucault'ya yöneltilen, onun kuramının konumunun ne olduğu ve hangi hakikat rejiminin ağında olduğu sorusuna verdiği cevapta Foucault, kendisinin bir hakikat teorisi ile ilgilenmediğini sadece "bugünün-şimdinin" tarihi ile uğraştığını söyler (Bohman, 1987, s. 98). Soykütük yaklaşımını ortaya çıkaran unsur, tam da bu uğraştır. Foucault çalışmalarında "şimdi"yi geçmişten ayırarak şimdinin kendiliğinden ortaya çıkmış gibi görünen yasallığını ve meşruiyetini sorgulamak ister. Diğer birçok alanda olduğu gibi tarih anlayışında da Nietzsche'den oldukça etkilenen Foucault, tarihe "şimdi" ile başlar ve belli bir ayrıma varana dek geriye gider. Sonra bu ayrımın izini sürerek tekrar bugüne gelir. Bu yolda yeterince sorgulanmamış olguları ele alır. Yöntemini oluşturan soykütük yaklaşımla, geleneksel olan bütüncül tarih anlayışının göz ardı ettiği, yeterli bilimsellik

dereceleri olmayan naif bilgileri, hiçbir sabite ve öz tanımadan, yerel tecrübeleri oluşturan etkenler olarak algılayıp bu etken zenginliğini sergilemeye çalışır (Sarup, 1993, s. 74).

Kısaca, Foucault'ya göre tarih, aslında bizim nesnel değil, öznel deneyimlerimizden oluşur. Belli gereksinimleri karşılamak üzere ortaya çıkan bu deneyimler tarihsel açıdan tekildir, tarihin bir anında ortaya çıkarlar ve bu yüzden de kendi tekillikleri içinde spesifik olarak ele alınmalıdırlar (Keskin, 2013, s. 741). Ancak, yöntemsel açıdan Foucault'nun tarih anlayışı iki yönlüdür: Bir yandan metin, arşiv ve belgelere başvurarak kavramların ve düşüncelerin evrimini araştırması onun pozitivist yönünü oluşturur. Öte yandan da Nietzscheci bir tavırla pozitivist anlamda olgu kavramına inanmaz. Tüm yorumların polemik konusu olabileceğini iddia ederek, bir yorumun başka bir yoruma savaş açtığını belirtir. Olgular kendi başlarına hiçbir anlam taşımadıkları halde yorumlar onlara anlam yükler. Foucault, Nietzscheci nihilizmi olgunun anlamsızlığı ile tanımlar ve "olgu yok, yalnızca yorumlar var. Yani hiçbir şey gerçek değil, her şeye izin var" iddiasına varır. Foucault'ya yönelik ön önemli yöntemsel eleştiri de buradan kaynaklanır: Pozitivizmi ve nihilizmi aynı potaya sokup bir karışım üretmek (Descombes, 1993, s.111-116).

Foucault'nun tarih anlayışına göre tarihin bir kesitini görmek, o dönemdeki insan hareketlerini koşullandıran yapıları (hakikat rejim söylemini) görme çabasıdır ve bu oluşumun tarihsel şartlarının arayışıdır (Akay, 1995, s. 17). Foucault'ya göre Batı rasyonalitesi birtakım bölünmelerin ürünüdür. Bu bölünmeler; doğu/batı, düş/duygusallık, özne/nesne... gibi ikili karşıtlıklardır. Ancak tüm bu bölünmeler özünde, akli (rasyonel) ve akıldışı (irrasyonel) arasındaki karşıtlıkta odaklanır. Rasyonalizmin en önemli temsilcilerinden biri olan Hegel'e göre ise tarih en üst, en mükemmel (*par excellence*) bir "yapıttır". Bundan dolayı delilik gibi olgular ve hapishane gibi kurumların böylesine mükemmel bir eser içinde yeri yoktur. Ayrıca Hegelci anlayışa göre tarihin sonu, anlamın zaferi ile "son uzlaşma", evrensel tanınma ve genel yorumla tüm sorunların çözümünü getirecektir. Böylece, yapılacak ve söylenecek hiçbir şey kalmayacak ve bu süreç, insanın aylaklığını (Nietzsche) getirecektir. Hegelci anlayış böyle bir modern ütopya kurmuştur. Foucault bu anlayışın (modern rasyonalite) tersine, akli olmayanın (deliliğin) zaten akıl ve tarih ile beraber olduğunu savunur. Akıl sahibi olma ve delilik zıtlığı, deliliği, akil olmayan olarak tanımlar ve psikiyatrik bilginin nesnesi olarak üretir. Yani çelişkili bir biçimde aklilik, kendini delilik ile tanımlar. Akıl ile akıldışı arasında yapılan ayırım, tüm modern sınır çekme girişimlerinin kökünde yatar ve bu ayrım deliliği hedefler. Bu iddiaların ne kadar gevşek zeminlere oturduğu Foucault'nun arkeolojik ve soykütüksel çalışmaları ile saptanmıştır (Wagner, 1996, s. 46).

Foucault'nun (2003, s. 10-11) kendisi arkeolojiyi, yerel söylemlere özel çözümleme yöntemi, soykütükleri ise boyun eğmemiş bilgileri devreye sokma *taktiği* olarak niteler. Foucault'nun çalışmalarında soykütük, tarihsel bir yöntem, metodolojidir. Arkeolojiler, bir uygulamanın temelini oluşturan kavramsal sistemi betimlemekte oldukça başarılıdırlar. Hem arkeolojisi hem de soykütüksel yaklaşımında Foucault, büyük anlatılardan hep kuşku duymuş ve birbirlerinden bağımsız işleyen tikel, 'küçük' nedenler üzerine odaklanmayı önermiştir. Örneğin, matbaanın icadından çok, çocuk eğitimi yöntemlerindeki değişimin, yeni bir toplumsal denetim tarzının oluşumuna etkisini inceler (Gutting, 2005, s. 46). Bir anlamda Foucault'nun soykütüğü, maddi,

çoklu ve cismani nitelikleri olan tarihsel nedensellik açıklamalarıdır. Toplumun kendini anlamada kullandığı anlam ve değerlendirmelerin gerçek kökenleri ve resmi anlamlarını gösterir bu söykütükler. Soykütük, arkeolojik çözümlemenin gelişmiş biçimidir ve 'şimdinin tarihini' betimlemeyle birlikte iktidarın işleyişiyle ilgilenir. Soykütük, bir tür tarihsel çözümlemedir; geçmişteki olayları betimler ama nedensel bağlantılar kurmaz (Mills, 2003, s. 115). Foucault, soykütüksel çözümlemelerinde, zorunluluklar değil arızilikler, ilinekler üzerinde odaklanmayı önerir.

Özetle Foucault, toplumu parçalara ayırmayan, her türlü kurtuluş reçetelerini sunan total tüm biçim ve evrensel iddialara kuşkucu yaklaşan postyapısalcılığın öncüsüdür. Onun düşüncesinde ideolojinin yerini, ideolojik olarak etkin öznelerin yaratıldığı "söylem bütünleştirilmesi" almıştır (Larrain, 1995, s. 128). Dünyayı bütün yönleri ile açıklayabilme iddiasında olan her türlü bütünsel (holistik) kuramsallaştırma eğilimlerine karşı olan Foucault; birtakım çözümleme biçimlerini dayatma olarak kullanmaktan sürekli kaçınmış ve sistem karşıtı eleştirel tavrını sürekli muhafaza etmiştir. Ona göre genel kuramlar yanlıştır çünkü yaşam, tek bir bakış açısıyla açıklanamayacak kadar karmaşıktır (Sarup, 1995, s.74). Bu çerçevede Marksist, Hegelci tek yönlü gelişmeci tarih anlayışı gibi, yapısalcı, davranışsalcı çözümlemeler de bu karmaşıklığı çözemeyecek kadar totaldir. Ayrıca tüm bu yaklaşımlar, ürettikleri *epistemeler* marifetiyle bir hakikat rejimi, bilgi/iktidar bütünü oluşturmuşlardır.

Modern öznenin bilgi, iktidar, beden ve suç gibi eksenlerde arkeolojisini yapmak isteyen Foucault kullandığı soykütük yöntemi adına alternatif bir tarih anlayışını gündeme getirmiştir. Böyle bir bağlantı açısından sorun, *episteme* kavramının arızi bir tarihsel '*a priori*' olarak metinlerde kullanılmasının, verili bir dönemde dünyanın nasıl tecrübe edileceğine dair tarzı belirlemesidir. Ayrıca kendi ifadesiyle, epistemik 'patlamalar' ve 'kopuşları' açıklamak için Foucault, içinde söylemsel olayları yapılandıran maddi ilişkilerin somutlaştığı *kurumlar* üzerine odaklanır. Tüm bunlardan dolayı Foucault bilgiyi, kurumlar ve bu kurumlarda yer alan teknik, iktisadi, sosyal ve özellikle de siyasal doğayla ilgili olan olaylar açısından ele alır. Ancak bu kurumlar, *iktidar* kullanımı olmaksızın işlevselleşemezler.

Bu çerçevede Foucault ilgisini iktidar meselesinin incelenmesine yöneltmiştir; bu iktidar köken veya nitelik olarak kişisel olamayan ya da olamayan kurumsal iktidardır. Foucault bu iktidar anlayışı açısından kendini Marksist kavramlaştırmadan da uzaklaştırır: Marksistlerin aksine Foucault, sosyal ve siyasal iktidarın iktisadi mülkiyet çerçevesinde açıklandığı 'mekanistik' süreçlere vurgu yapmaz. Onun ana vurgusu daha çok, iktidarın 'stratejileri' olarak adlandırdığı şey üzerindedir. Her türden insan merkezli açıklamadan kaçındığı için Foucault, 'strateji' terimiyle, bir birey ya da grubun bilinçli tasarımı veya planını değil, 'stratejik bir konumun etkisini' kastetmektedir. Böylece salt betimleyici ve yapısalcı olan *episteme* kavramı, bünyesinde yeni bilimleri, materyalistliği açıkça dile getirilmiş bir kavramlaştırmayı barındıran, yeni epistemik oluşumların 'patlaması' veya ortaya çıkışını ifade eden esaslı tarihsel bir kavramlaştırmaya tabi kılınmıştır (Lock, 2009, s. 382).

Foucault'nun iddiasına göre iktidar, her düzlemde işleyen stratejilerde yerleşmiştir; bu stratejiler, örneğin, devletin ya da yönetici sınıfın iktidarına indirgenemez niteliktedir. Ayrıca iktidar üretkendir, özellikle de bilgi üretir. Hatta bilgi ile iktidar birbirinden ayrılması imkânsız olgulardır. Kendi ifadesiyle '*… bir bilgi alanının oluşumuyla bağlantılı olmayan hiçbir iktidar ilişkisi yoktur, ne de aynı zaman iktidar ilişkileri gerektirmeyen ve oluşturmayan bir bilgi vardır…*' (Slattery, 2007, s. 477). Foucault 'iktidarın mikro fiziğinden' bahseder, yani iktidar toplumun tümüne yayılmıştır. Çok düzlemli ve çok çeşitlenmiş iktidar stratejileri arasında şüphesiz bazı çatışmalar vardır (Lock, 2009, s. 382-383). Foucault'ya göre iktidar ilişkilerinin olmadığı, yani özgür bireylerin uyruklaştırılması veya bu uyruklaştırmaya karşı direncin olmadığı hiçbir toplum yoktur. İktidarın sadece başkaları üzerinde değil benlik, nefis üzerinde kullanılmaya başlamasıyla da etik gündeme gelir.

Soykütük araştırmaları toplumsal ahlak için alternatif, sorunsal ve genelde çatışan özdeşlikler sunar. Bu özdeşliklerde kültürel normlardaki belirsizlik ve keyfiliğin araştırılması ile siyaset tanımının sınırlarını genişletir (Connolly, 1993, s.366). Bu geniş anlamı ortaya çıkaracak soykütük yöntemi, evrenselin zıddı olan tekil, özgül olan ile uğraşır. Böyle biri sadece yerel çatışmaları ile akıl ve hakikat iktidarını bugünkü gibi toplumsal, ekonomik ve kültürel hegemonya biçimlerinden ayırmaya çalışır. Böylece eleştiri bir çatışma aracı haline gelir ve mevcut hakikat rejimindeki iktidar dengesini değiştirmeye çalışır (McCarthy, 1987, s.98). Bu soykütükler bir anlamda bütünsel söylemlere bir başkaldırı, ihmal edilmiş yerel ve özgül bilginin yeniden keşfidir. İktidarın modern kodlamasında kitleleri disipline eden ve onlar üzerine normlar yükleyen söylemlerin baskı altında tuttuğu şey, yerel-farklı bilgidir. Bu bilgiler özgün tecrübeleri ifade ettiği için hiçbir zaman birlik oluşturamazlar. Foucault başkalarına empoze edilen kimlikleri reddetme konumu oluşturmaya çalışır (Philip, 1991, s.82). Böyle bir konumun oluşturulmasında, entelektüelin özel bir yeri vardır. Yöntemsel zorunluluk olarak tekil, özgül meselelerle uğraşan bu özgül entelektüel, ne herhangi bir iktidar sisteminin dışındadır ne de akıl ve hakikatin sesidir (Bayram, 2005, s. 251).

Foucault'nun özellikle hapishane üzerine yaptığı çalışmalar, "ahlakın soykütüğünü", ahlak teknolojilerinin değişimi ile yeniden oluşturma çabasıdır. "Kim, neden ve nasıl cezalandırılmaktadır? Belirli bir zaman aralığında kim deli, kim normaldir? Ve bu tip ayırımlar nasıl yapılmaktadır?" sorularına cevap aramıştır. Bu soruları cevaplandırırken yapılan çözümlemeler hiçbir zaman bir kurum, kuram veya ideolojiyi hedeflememiştir. Asıl hedef o dönemde kabul gören pratiklerdir. Çünkü kendine has bir mantığa sahip olan bu pratiklerin, sadece kurumlar ve ideolojiler tarafından yönlendirilen bir yapıları yoktu. Bu pratik rejimlerinin çözümlenmesi demek, aynı zamanda neyin yapılması ve neyin bilinmesi gerektiğini söyleyen değerlendirmeleri de çözümlemek demektir. Bu yönde yapılan şey ise hapsetme pratiklerinin tarihini yapmak ve kökenini göstermektir. Foucault (1987, s.103), bu çalışmalarında gördüğü ceza sistemindeki ani değişmeyi ise süreksizliğin, kesintililiğin (discontinuity) göstergesi olarak algılayıp; akli veya akıldışı olmanın araçsal ve göreceli bir durum olduğunu belirtmiştir. Foucault'nun kullandığı soykütük yöntemi kapatmanın ortaya çıktığı şartlarda ıslaha yönelik reformun neden siyasal bir anlam taşıdığını da sorgular.

Soykütük yöntemi içinde önemli yer tutan ahlak konusu Foucault'nun merkezi çalışma alanlarından birini oluşturmuştur. Ahlak soykütükleri; ahlaki ve kişisel değerlerin özellikle felsefi ve dini haklılaştırmalarının tarihsel rastlantılılığını gösterme çabası olarak tanımlanabilir. Foucault'ya göre yüksek değerlerin ortaya çıkış şartlarına dönülerek bu değerlerin köklerine bakıldığında, bunların ne kadar bayağı olduğu görülebilir. Bu bayağılığın iki temel yönü vardır: Bencillik, darlık ve ahlaki bir gelişme sağlamama özelliği. Değerlerin kendi yücelikleri ile bu değerlerin bencil bir darlık içinde ortaya çıkması, bu tür değerlerin bazı evrensel insani ihtiyaçları karşılamak veya toplum olmanın ön şartı olduğu iddiasına meydan okumaktır. Soykütük yöntemi bu yolla modern teolojinin artığı olan ereksel (teleolojik) yaklaşımı yanlışlamıştır. Ayrıca mevcut liberal değerleri ve ideolojileri oluşturan kavramlar kendi bildirimlerine ait bir araç olarak ortaya çıkmamışlardır. Bu kavramlar daha çok tam tersi nedenlerden dolayı türetilmişlerdir (Minson, 1988, s.18). Başka bir deyişle bu kavramlar; bireysel farklılıklar ve toplumsal yönetim, askeri veya ekonomik amaçların gerçekleştirilmesinin, 'yönetimselliğin, yönetim zihniyetinin' bir aracı olarak kullanılmışlardır. Bir anlamda bu kavramların çıkış noktaları ile sonuçları arasında ilişki kopması olmuştur.

Foucault'ya (1977, s. 139, 140) göre soykütük, kendi başına kökenlerin araştırılmasına karşı olan "*gri, kılı kırk yaran ve sabırla oluşturulmuş belgeseldir… önceleri sarsılamaz, parçalı olup da birleşik zannedilen ve kendi içinde tutarlıymış gibi hayal edilen her şeyin heterojenliğini ortaya koyan… ve sonuçta bizi kesintililik ile baş başa bırakan*" bir tarzdır, yaklaşımdır ve bu anlamda Foucault, kendi ifadesiyle bilgi, iktidar ve özne/uyruğun soykütüksel tarihi üzerine çalışmaktadır (Kelly, 2009).

Foucault'nun soykütüksel yaklaşımı, put kırıcı bir tarz olmakla beraber, eklektik, melez ve polemiklerle dolu bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın ana hedefi 'bugünü' temellendiren kuram ve uygulamaları sorgulamaktır. Bu yaklaşım, üzerine fazla düşünmeden doğru olarak kabul ettiğimiz sabiteleri bir sorun olarak tanımlar ve 'hakikatlerin' tarihini, bilgi ve iktidar arasındaki karmaşık ilişkilere gönderme yaparak yazar (Deacon, 2003, s.8, 12). Tarih, edebiyat ve felsefenin bileşiminden oluşan soykütüksel yaklaşım, nedenler değil de özgül sonuçlar üzerine vurgu yapar. Foucault'nun ana amacı, tarihsel süreklilik, tarihsel nedensellik gibi el üstünde tutulan kategorilere yer vermeksizin Aydınlanma ve öngördüğü hakikatlerin soykütüğünü yazmaktır. Put kırıcı niteliğiyle bu soykütükler, modern hümanizmin, egemenlik, Aydınlanma, güçlü, kurtulmuş birey vs. gibi iddiaların sınırlarını çizmekle beraber, bu iddiaların imkânını sorgulamıştır.

Anti-hümanist bir düşünür olan Foucault'nun, disipliner iktidarın kurum ve pratikleriyle bağlantılı kurarak modern aklın doğuşuyla ilgili açıklamaları, Weber'in ve Frankfurt Okulu'nun araçsal akılla ilgili eleştirileriyle paralellik arz eder. Foucault'nun özgünlüğü ise, beşerî bilimleri bozan hümanist kavramsallaştırmaları bir kenara bırakarak 'söylemsel oluşumlardaki' kopuşları ve süreksizlikleri ortaya koymasıdır. Bu çerçevede Foucault, Hegel veya Marx gibi düşünürlerin aksine, tarihsel dönüşümün kesintilerle dolu olduğunu, dolayısıyla süreklilik, gelenek, gelişim ya da evrimin 'totalleştirici' kuramların dayanağı işlevini yüklendiğini belirtir. Bu açıdan tarihe yaklaşım tarzı olarak, etiğin güçlünün zayıf tarafından denetlenme aracına dönüşmesinin

hikayesini anlatan Nietzsche'nin ahlakın soykütüğü modelinden esinlendiği soykütüksel tarih anlayışını gündeme getirir (Kelly, 2009, s.18) Soykütüksel bakış, meşrulaştırıcı bir köken ya da özsel bir amacı kurgulamak yerine, kurum ve söylemlerin çıplak iktidar mücadeleleriyle bağlantısını kurmak arayışındadır. Soykütüksel tarih, Marksizm gibi yaklaşımların yaptığının aksine, olayların tekilliğini kayıt altına almalıdır (Foucault, 1984, s.76). Marksizm ve Hegelci yaklaşımlar ise tek bir açıklama çerçevesi ya da tarihsel ilahiyat dairesinde tarihsel olayların çeşitliliğini göz ardı ederler. Tarihsel değişimin dayanağı, ereksel anlatılar ya da tarih felsefesi değil, Nietzscheci 'iktidar istencidir' (West, 2007, s.57). Marksizm gibi toptancı kuramlar, tahakkümün mazeretidir. Yaşamdaki çeşitliliği ve arıziliği, örgütlü, düzenli bir bütün olarak kuramsallaştırmak kendi başına bir iktidar stratejisidir ve bu strateji, entelektüellerin, sosyalist militanların tahakkümlerinin takviyesine hizmet eder; toptancı kuram uzmanları bu kuramları hem kendi otoritelerini meşrulaştırmada hem de iktidar uygulamaları için araç olarak kullanırlar. 'Yerel ve bölgesel bir pratik' olarak kuramların çoğulluğu gerekir. Yani, yaşamı bütün yönleri ile açıklayabilme iddiasındaki bu tür kuramlar tam da Foucault'nun imha etmek istediği normalleştirici ve özneleştirici/uyruklaştırıcı bir sürecin ortaya çıkmasına yardımcı olan etkenlerdir (Gürbilek, Savaşır, 1989, s. 6).

Daha önce belirtildiği gibi Foucault, *College de France*'a 'Düşünce Sistemleri Tarihi Profesörü' olarak atansa da kendi tarihsel çalışmalarını, standart düşünce tarihinden oldukça farklı nitelendirmiş ve çalışmalarını önce düşüncenin 'arkeolojisi' ardından da soykütük olarak adlandırmıştır (Gutting, 2005, s. 32). Foucault'da düşüncenin arkeolojisi fikri, dilin salt bir ifade aracı olmadığı, dilin kendi başına düşüncenin kaynağı olduğu şeklindeki modern kavrayış ile sıkı sıkıya bağlantılıdır. Foucault'nun çıkış noktası, her dönem ve her düzlemde insanların düşünce becerileri üzerinde – gramer ve mantık gibi – birtakım ana kısıtlar olduğu varsayımıdır. Düşünce arkeologu ise 'düşünülmemiş' olanın, kurala dönüşen bu kısıtların aslında keyfi olduğunu ortaya koyarak düşünülmesini sağlar. Bu açıdan Foucault'nun tarihi, yorumsamacı bir tarih değildir; derin anlamı ortaya çıkaracak yorum yapmaz. Bu tarih metinlerle uğraşır ama metinleri bir belge olarak değil, bir arkeolog tarzıyla bir anıt gibi ele alır. Annales tarih yazıcılığı ekolünü benimseyen Foucault, bu ekolün yöntemini düşünce tarihine de yansıtmak istemiştir. Bir anlamda arkeoloji önümüze 'imkânsız' düşünce tarzlarını koyar ve bu düşüncelerin aslında entelektüel atalarımıza da oldukça yakın olduğunu gösterir. Arkeolojik yaklaşımla, aynı olgunun farklı dönemlerde tamamen ayrı bir tarzda ele alındığı görülür. Sonuçta kavramlarımız, inançlarımızı temellendiren çerçevenin genellikle sandığımız gibi kaçınılmaz ya da zorunlu olmadığı ortaya çıkar (Gutting, 2005, s. 42).

Foucault'nun eleştirel felsefi tutumunun temeli, onun Aydınlanmaya ve modernliğe bakış açısı ile de ilgilidir. Foucault (1988, s. 161), Kantçı bir Aydınlanmayı, 'insan' kavramlaştırması açısından sorunlu bulur. Zira Kant'a göre insan, irade, otorite ve aklın kullanımı ile tek bir sürecin hem aracı hem de uygulayıcısı olacak kadar, hamlıktan kurtulacak kadar, kendi kaderini tayin edebilecek özerk, yetkin bir varlıktır. Bununla birlikte Aydınlanma sadece bireysel bir çıkış olmayıp, evrensel boyuta da sahiptir. Bunu becerebilecek özne anlayışı, Foucault'nun eleştirdiği bir anlayıştır. Modernlik ise, salt zamansal bir kırılma ya da dönüşüm değil, tam anlamı ile "*bizi şimdiyi*

düzenleme hakkından mahrum eden; şimdiyi kutsallaştırma ve kahramanlaştırma sürecidir" (Foucault, 1988, s. 164-165). Bir anlamda modernlik, insanı kendi başına olmaktan alıkoyar. Bu yapıda insan kendine ait hakikati, sırları keşfetmekten çok üretime yönelir. Oysa Foucault'ya göre, Aydınlanma projesi, 'eleştirel bir dünya görüşü, değerler sistemidir'. Bu görüş, özerk bireyin sürekli kendini yarattığı biçiminde bir anlayışa sahiptir ve kendi tarihsel dönemimizin eleştirisi olarak, bir çıkış yolu olarak 'yeniden etkinleştirilebilir' niteliktedir (Lock, 2009, s. 383). Foucault, modernliğin oluşturduğu yapılanmada kendimizi sürekli eleştirerek (Kantçı Aydınlanma anlayışına benzer biçimde), nefsimizle ilişkiye geçip onu düzenlememiz gerektiğini ifade eder (Nehamas, 1993, s.35). Çünkü birilerinin 1980'lerde moda olduğu gibi kendi söylemlerinin, "hukuk-iyi" tarafından yönlendirildiği iddiasıyla evrenselleşme kaygısı taşımaları bencilliktir. Bunun yanında kendilerini Hukuk ve İyi'nin çıkar gözetmeyen hizmetkârları gibi sunarak kendi bencil idealizmlerine karşı olan meydan okumaları savuşturmaya çalışırlar (Connolly, 1993, s.368). Her biri kendi temel tanımlamasını, ahlaki yaşamın gerçek rehberlik kaynağı olarak sunar. Ayrıca Adeta ahlak kullanılarak bir tahakküm tesisi arzulanmaktadır.

Sonuç olarak Foucault, s.), zaten son 1970'lerde yaşanan şeyin, istikrarsızlıkla beraber kesintililiğin, tikelliğin ve yerel eleştirinin şaşırtıcı verimliliği olduğunu belirtir (1994, s.40-45). Bu gelişmeler arasında en dikkat çekici olanı, eleştirinin yerel niteliğidir. Özerkliğinin yanında merkezi niteliği olmayan teorik bir üretimdir ve asıl önemlisi, geçerliğinin yerleşik 'düşünce rejimlerinin' herhangi birinin onayına bağımlı olmamasıdır. Bilgilerin başkaldırısı, sadece bilimin kavram, yöntem ve içeriği ile ilgili değildir. Bu başkaldırı, örgütlü bilimsel söylemlerin işlevi ve kurumsallaşmasıyla da ilgilidir. Bu çerçevede üniversite, eğitim aygıtı, psiko-analiz ve Marksizm gibi siyasal sistemler, kısaca, bilimsel olduğu düşünülen söylem iktidarının tüm etkilerine karşıdır. Bu türden bir yapılanmada doğal olarak çoğulcu anlayış hâkim olunca, hakikatin sözcüsü işlevini yüklenmiş bir entelektüelden bahsetmek olanaksızlaşır. Tek mümkün entelektüel figürü olabilecek özgül entelektüel, ne herhangi bir iktidar sisteminin dışındadır ne de akıl ve hakikatin sesidir (Bayram, 2005, s. 251). Hakikatin ya da en azından hakikat rejimlerinin çoğullaştığı bu dönemde evrensel, tümel gerçeklik iddiaları geçerliliğini yitirmiştir. Artık dönem, yerel ve tikel niteliği olan olguların biricik soykütüklerinin çıkarılma dönemidir. Soykütükler aracılığıyla tarihsel bilgiler, boyunduruktan kurtulacak ve bilimsel söylemin tekil, biçimsel ve teorik zorbalığına karşı mücadele ve muhalefet edebilme yetisini elde edecektir. Bu çerçevede Foucault (1994, s.45) ödev olarak, "*… bilimsel söylemi destekleyen bilgi ve iktidarın sonuçlarına ve kurumlara karşı, bilgilerin başkaldırısını açıkça belirtmek ve onları bu başkaldırıya maruz bırakmayı"* tespit eder.

Kısaca özetlemek gerekirse Foucault; delilik, cinsellik ve suçluluk gibi konular üzerine tarihsel örnek çalışmalar yaparak, bu tür olgular ile cebri (zorlayıcı) iktidar arasında bir ilişki kurmayı hedeflemiştir. Bu düzlemde bilgi-iktidar ilişkisini de çözümlemiş ve bir ahlakçı olarak bizi, bilimsel uzmanlık adına çevremizde sürekli olarak kurduğumuz hapishanelerden kurtulmaya teşvik etmiştir. Foucault, endüstriyel kapitalizmi eleştiren ve günlük-rutin disiplinleri protesto eder nitelikte bir soykütük oluşturmuştur. Sınırlı, rastlantısal olanın önemini vurgulayarak, kapsayıcı ve belirlenimci açıklama şemalarından kaçınmıştır (Skinner, 1991, s.10). Foucault'ya

göre, anlamın üretilmesi ve dolaşıma sokulmasıyla oluşan *söylem*ler, iktidar ile iç içe girmiş *epistem*elerden kendi *hakikat rejimlerini* oluşturur ve bu rejimler – Kuhn'un *paradigma*larını anımsatır şekilde-, kendi makbul, doğru bilgilerinden şebeke inşa ederler. Çünkü tarihsel olarak doğru ya da yanlış biçimindeki yargıların üretildiği düzlem, söylem düzlemidir ve söylemin kendisi de tarihsel oluşum biçimiyle doğru ve yanlış için *a priori* tarihseldir. Söylem, modern zamanlarda bilimsel doğruluklarla bezeli, normatif bir monolog oluşturur. Bu monolog, 'iyi çocukları' söylemselin belirlediği biçimle bilimsel olarak tanımlanmış normlara göre koşullandırıp (Keskin, 2013, s. 743), söylemin öngördüğü özneler/uyruklar yaratır. Toplumun kılcal damarlarına kadar, mikro fizik ölçekte işleyen iktidar ilişkileriyle bütünleşen episteme, söylemin düzeninin muhkemleşmesine hizmet etmekle beraber, bilimsel *doğru* ile ahlaki *iyi*nin birleşmesine de yol açar. Foucault'ya göre bilgi, hâkimiyet aracıdır; eşyanın doğasına bir nüfuzdur ve bu nüfuzla beraber bilmek, iktidar sisteminin bir formuna dönüşür. İktidarın bu formunda tüm ifadelerin düzen, dağılım, dolaşım ve işleyişi için oluşturulan işlemler bütünü 'hakikate' karşılık gelir. Bu hakikat kendi rejimini kurar:

> Hakikat kendisini üreten ve destekleyen iktidar sistemleriyle ve kendisinin meydana getirdiği ve kendisini yayan iktidar etkileriyle döngüsel bir ilişki içindedir: hakikat rejimi… (bu rejim sadece) keşfedilecek ve kabul edilecek hakikatler bütünü değil, doğru ile yanlışın birbirinden ayrıldığı ve doğruya spesifik iktidar etkilerinin yüklendiği kurallar bütünüdür (Foucault, 2000, s.84).

Yani bu rejim salt bilgi dolaşımını düzenlemez. Aynı zamanda doğru ve yanlışın ölçütünü de koyar ve doğruya üstün bir konum biçerek, hakikat adına tahakküm ilişkileri oluşturur (Bayram, 2005). Bu açıdan soykütükler, kendimizle, nefsimizle, benliğimizle ilişkimizi yeniden düzenleme imkânı sunan taktiklerdir aynı zamanda. Bu taktikler marifetiyle, söylemin düzeninin işlettiği total tahakkümden, bireysel ölçekte de olsa bir kurtuluş, direnme olasılığı belirir. Kısaca Foucault için soykütüklere dayalı yöntem alternatifi, sadece Büyük Teorilerin (Mills)/Büyük Anlatıların (Lyotard) gözden kaçırdığı, geri plana attığı belirleyici etkenleri gözler önüne sermekle kalmaz, eylemci olması gereken entelektüele de bir fırsat sunar.

Kaynakça

Akay, A. (1995). *Michel Foucault: İktidar ve Direnme Odakları*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Bayram, A., K. (2005). "Hakikat Rejimleri ve Söylemin Efendileri Arasında Bir Entelektüel: Michel Foucault". Çağan, K. (Ed.), *Entelektüel ve İktidar* ss. 233-257. Ankara: Hece Yayınları.

Bohman, J. ve McCarthy, T.A. (1987). *After Philosophy*. Cambridge: MIT Press.

Bozkurt, N. (1988). "M. Foucault Felsefesinin Bazı Temel Kavramları", *Defter*, Sayı:4, ss, 39-50

Connolly, W. E. (1993). "Beyond Good and Evil, The Ethical Sensibility of Michel Foucault", *Political Theory*, Vol.21, No.3, ss. 365-389. London: Sage Publications.

Deacon, R., A. (2003). *Fabricating Foucault: Rationalising the Management of Individuals*. Milwaukee: Marquette University Press.

Descombes, V. (1993). *Modern Fransız Felsefesi*. (A. Yardımlı, Çev.) İstanbul: İdea Yayınları.

Noujain, E. G. (1987). "History as Geneology: An Exploration of Foucault's Approach to History", Griffits,. A. P. (Ed.), *Contemporary Philosophy.* New York: Cambridge University Press.

Foucault, M. (1987). "Questions of Method". Bohman, J. ve McCarthy, T.A. (Ed.), *After Philosophy*. Cambridge: MIT Press.

Miller, J. (2000). *The Passion of Michel Foucault*, Cambridge: Harvard University Press.

Foucault, M. (1972). *Archeology of Knowledge*. New York: Harper and Row Pub.

Foucault, M. (1984). "Nietzsche, Genealogy, History", Rabinow, P. (Ed.), *The Foucault Reader*. New York: Pantheon.

Foucault, M. (1988). "What is Enlightenment?", Robinson, P. ve W.M. Sulliaum, (Ed.), *Interpreting Social Science: A Second Look*. London: University of California Press.

Foucault, M. (1994). "Geneology and Social Criticism", Seidman, S. (Ed.), *The Postmodern Turn: New Perspective in Social Theory*. New York: Cambridge University Press.

Foucault, M. (1994). *Dostluğa Dair,* (C. Ener Çev.) İstanbul: Hil Yayınları.

Foucault, M. (2003). *Society Must be Defended: Lectures at the Collège de France*, *1975–1976*. New York: Picado.

Foucault, M., (1977). *Language, Counter-Memory, Practice: Selected Essays and Interviews*. Newyork: Cornell University Press.

Foucault, M. (2000). "Hakikat ve İktidar". Keskin, F. (Ed.), *Michel Foucault, Entelektüelin Siyasi İşlevi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gutting, G. (1994). Michel Foucault: A User's Manual. Gutting, G. (Ed.), *The Cambridge Companion to Foucault*. New York: Cambridge University Press.

Gutting, G., (2005). *Foucault : a Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Gürbilek, N., Savaşır, İ. (1989). "Foucault'nun Hapishanelerine Giriş", *Defter*, No:9, ss. 7-10

Harvey, I. (1988). "Foucault ve Dil, Düşünülmeyen Metaforlar", *Defter,* (D. Kanıt Çev.), Sayı:4, ss. 16-32

Kelly, M. G. E., (2009). *The Political Philosophy of Michel Foucault*. New York: Routledge.

Keskin, F. (2013). Michel Foucault. Tunçel, A. ve K. Gülenç (Ed), *Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon'dan Zizek'e*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.

Larrain, J. (1995). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik*. (N. N. Domaniç, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınları.

Lock, G. (2009). Foucault, Michel (1926-1984)., *The Social Science Encyclopedia*, (3. Baskı). London: Routledge.

Mills, S. (2003). *Michel Foucault*. London: Routledge.

Minson, J. (1988). *Geneologies of Morals*. London: The Macmillan Press.

Nehamas, A. (1993). "The Examined Life of Michel Foucault". *New Republic,* Vol.208, Issue 7, ss. 27-36

Nietzsche, F. (1967). *The Will to Power.* (W. Kaufmann ve R. J. Hollingdale, Çev.) New York: Random House.

Philip, M. (1991). "Michel Foucault", *Çağdaş Temel Kuramlar*. (A. Demirhan, Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.

Sarup, M. (1995). *Postyapısalcılık ve Postmodernizm*, (A. Güçlü, Çev.) Ankara: Ark Yayınevi.

Skinner, Q. (1991). *Çağdaş Temel Kuramlar*. (A. Demirhan, Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.

Slattery, M. (2007). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Bursa: Sentez Yayıncılık.

West, D., (2007). "Continental Philosophy". Goodin, R. E. Ve P. Pettit (Ed.), *A Companion to Contemporary Political Philosophy*. Oxford: Blackwell Publishing.